

Elevenes valg av fremmedspråk på ungdomstrinnet for skoleåret 15/16 og utviklingen de siste ti årene

Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen – Notat 1/2016

Utdanningsdirektoratet har publisert elevtall fra ungdomsskolen for skoleåret 2015-2016. Dette notatet er en presentasjon av tallene for fremmedspråk og språkvalg på ungdomstrinnet for skoleåret 2015-2016 og de siste ti årene. Formålet med rapporten er å belyse trender, samt peke på noen punkter som kan være forklarende til tallene.

Dette notatet tar først for seg årets tall, altså tall for 8. klasse sammenlignet med de ti siste årene, for deretter å se på helheten i hele ungdomsskolen de siste ti årene. Fokuset i dette notatet er lagt på de samlede tallene for hele ungdomsskolen fordi dette gir et mest mulig nøyaktig bilde av det faktiske antallet elever som tar fremmedspråk. Alle tall er hentet fra Utdanningsdirektoratet.¹

Sammendrag

Søknadstallene på 8. trinn viser i stor grad en fortsettelse av en trend vi har sett lenge. Spansk er fortsatt det største språket, men har sunket for andre år på rad. Tysk vokser kraftig, mest av alle fremmedspråk med alternativer,² mens fransk fortsetter å synke. Italiensk, russisk og «de andre»³ fremmedspråkene har en formidabel tallmessig økning, men utgjør fortsatt kun en brøkdel av helheten.

Arbeidslivsfag fortsetter å vokse, men ikke på bekostning av fremmedspråkene da fordypning i engelsk og norsk fortsetter å synke. Andelen av elever på 8. trinn som velger fremmedspråk har gått ned 0.1 % siden i fjor. Hvis vi derimot ser på andelen elever med fremmedspråk for 8., 9. og 10. trinn samlet, har dette tallet ikke vært høyere på flere år. Sammenligner vi disse tallene ser vi en tydelig nedgang i frafall fra fremmedspråk.

¹ <https://gsi.udir.no/tallene#>

² Fremmedspråk, fordypningsfag og arbeidslivsfag. Fra nå av skrevet som fremmedspråk m. alt.

³ Mer om problemet med kategorien «de andre» lenger ned i notatet.

1. Søkertall for 8. trinn

1.1 Fordypning i matematikk - Nytt alternativ til fremmedspråk

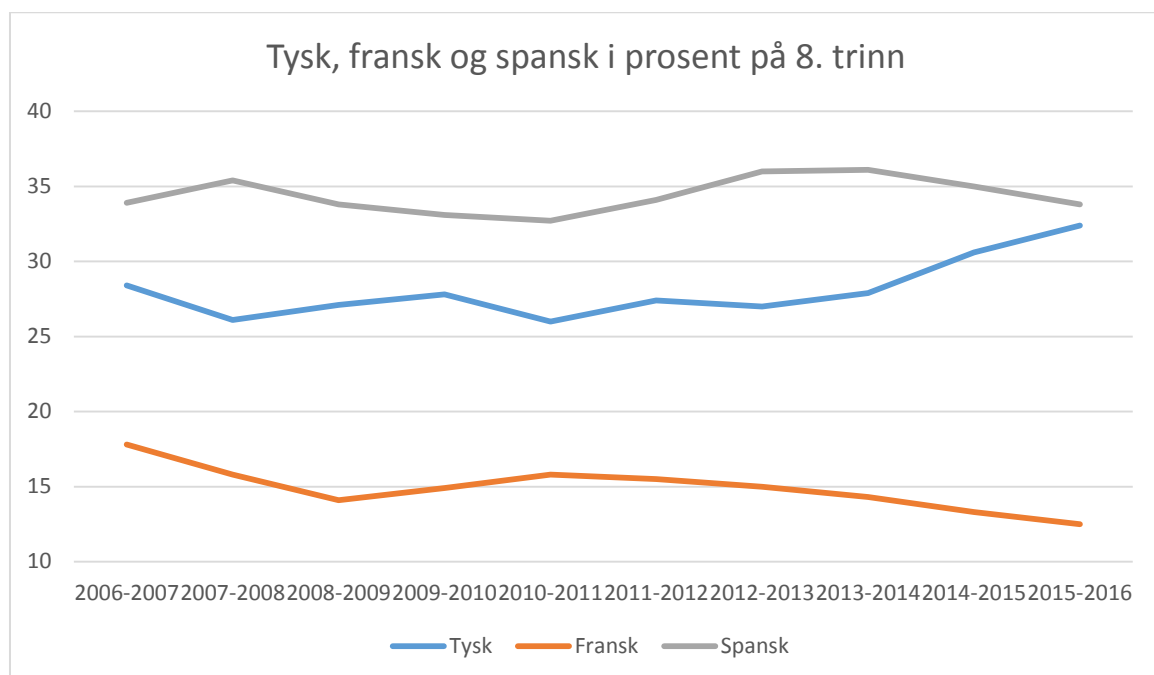
For første gang tilbys det fordypning i matematikk som et alternativ til fremmedspråk m. alt. Dette tilbudet har fått marginal oppslutning i år med 172 elever på landsbasis. Det er derfor for tidlig å si noe om hvilke konsekvenser dette kan få for fremmedspråkene på sikt. Vi kan ikke se bort fra at andelen vil øke etter hvert som faget blir mer kjent og utbredt i norske skoler.

1.2 Fortsettende trender fra tidligere år med ett markant unntak: Spansk

I fjorårets analyse av utviklingen i fremmedspråk siden Kunnskapsløftet ble det pekt på to punkter⁴:

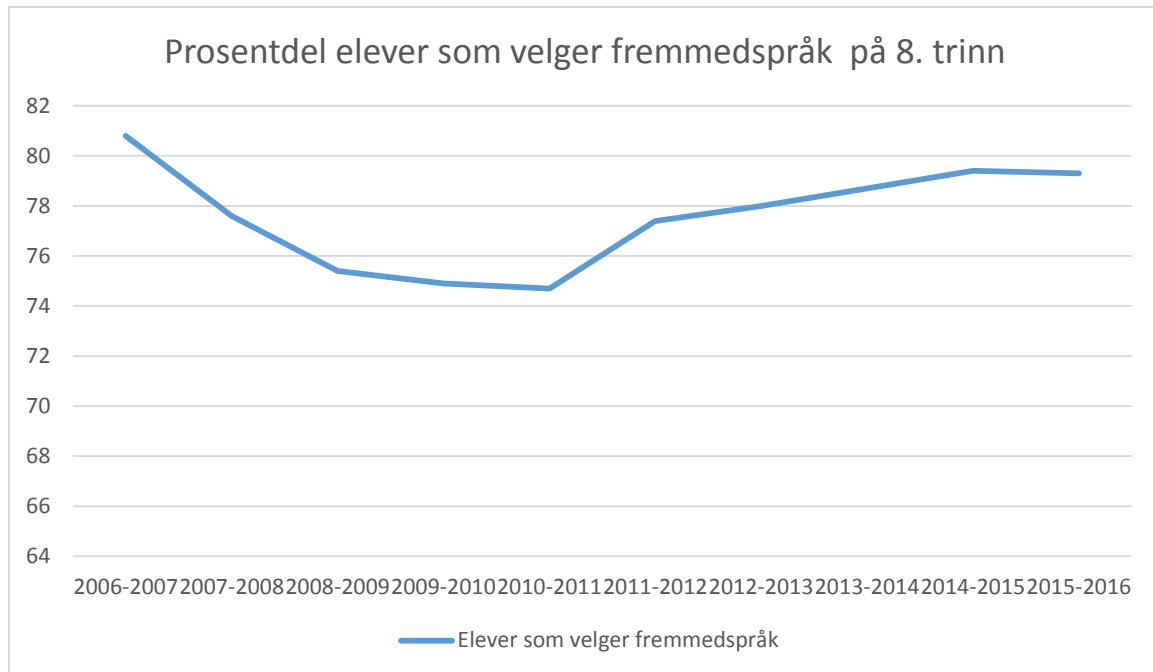
- Fremmedspråkene er inne i en vekstfase på bekostning av fordypning i norsk og engelsk.
- Arbeidslivsfaget vokser.

Ser en på valget på 8. trinn de siste ti årene, kan en konstatere en tydelig utvikling i forholdet mellom de tre tradisjonelle fremmedspråkene: Tysk øker, spansk synker for andre året på rad og fransk har sunket ganske jevnt nedover de siste ti årene.

⁴ Engelsk og fremmedspråk i videregående opplæring 2014-15: stabil situasjon for språkfagene
<http://fremmedspraksenteret.no/neted/services/file/?hash=d50c3ee366d277fce14c2e140e1a82d8>

1.3 Andel som velger fremmedspråk på 8. trinn de siste ti årene

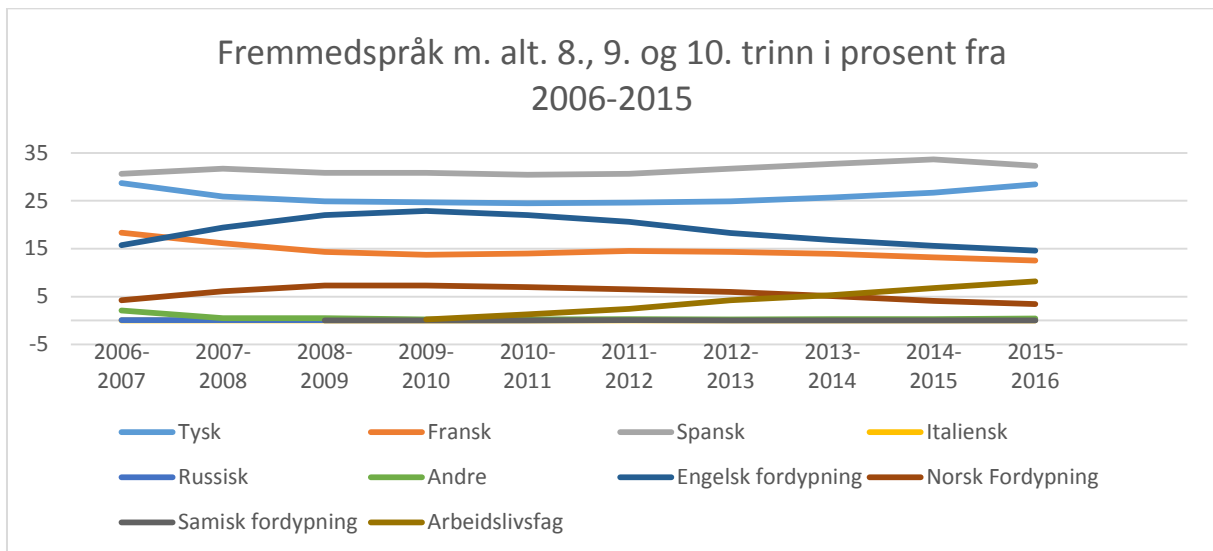
Opprinnelig skulle 2. fremmedspråk bli obligatorisk ved innføringen av Kunnskapsløftet. Mange skoler var kommet langt i planleggingen og det var en utbredt oppfatning at 2. fremmedspråk var obligatorisk, selv om det endte opp med å ikke bli det. Derfor er tallene for fremmedspråk unormalt høye i den første tiden. Etter et par år rettet derimot denne oppfatningen seg, og antallet elever med fremmedspråk falt kraftig, for så å øke igjen. Vendepunktet for økningen kom i 2010, samme år som Fremmedspråksenteret satte i verk den såkalte Tiltaksplanen (2010-13).

I år har antall elever på 8. trinn med fremmedspråk for første gang på flere år sunket med 0,1 % fra i fjor.

2.0 Elevtall for hele ungdomsskolen

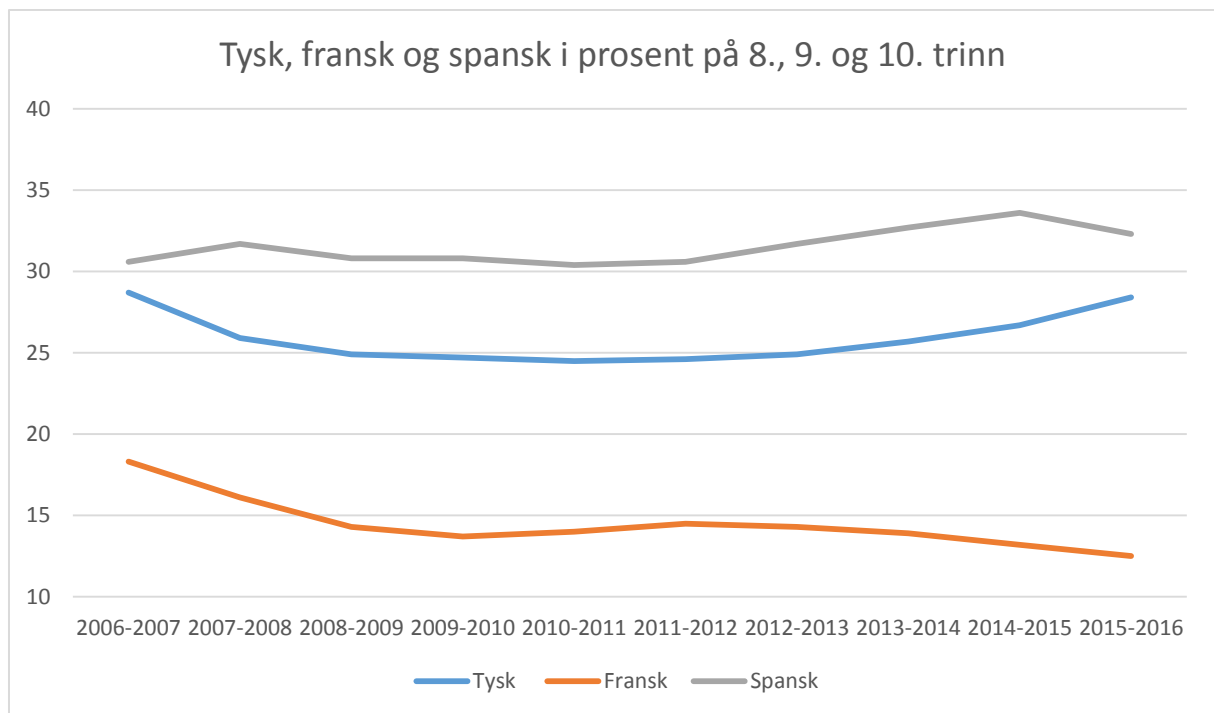
2.1 Samlede tall for hele ungdomsskolen de siste ti årene

Våre notater har tidligere i stor grad fokusert på antall elever som begynner med fremmedspråk på 8. trinn. Vi vil imidlertid nå se på hvor mange som har fremmedspråk i ungdomsskolen samlet, dvs. på alle tre trinnene. Grafen under viser utviklingen i samtlige fremmedspråk m. alt. i ungdomsskolen, alle trinn, de siste ti årene. Grafen er dermed meget generell. Vi presenterer mer detaljerte grafer lenger nede i notatet.

Selv om denne grafen er omfattende og inneholder alle fremmedspråk m. alt. kan en lese et par interessante ting ut fra den: Engelsk fordypning er det faget som har opplevd størst endring, med et fall på nesten ti prosent. Norsk fordypning har også falt med nesten fem prosent. Dette har banet vei for arbeidslivsfag, men også gitt en økning i fremmedspråkene generelt.

2.1 De tre tradisjonelle språkene de siste ti årene

Grafen for 8., 9. og 10. trinn ligner grafen for 8. trinn, men med færre svingninger. Trendene er de samme. Spansk er fortsatt det største språket, men synker. Tysk er det eneste av de tre store språkene som øker. Fransk fortsetter å synke.

2.2 Hvorfor vokser tysk?

Tysk har blitt eksplisitt nevnt av Kunnskapsdepartementet som satsingsområde i norsk skole i 2015, og regjeringen foreslår konkrete tiltak for at flere skal velge tysk som fremmedspråk.⁵ NHO driver målrettet arbeid med å promotere fremmedspråk i skolen, og da spesielt tysk, siden Tyskland er en av Norges viktigste handelspartnere og fordi NHOs medlemsorganisasjoner etterspør flere medarbeidere som er gode i tysk.

Tysk har opplevd en jevn stigning de siste fire årene, og med regjeringens ønske om å øke dette tallet forventes det å fortsette å stige. Man skal heller ikke utelukke at lærerne har klart å gjøre tyskfaget mer interessant for elevene.⁶

⁵ Vil at flere skal lære tysk

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/vil-at-flere-skal-lare-tysk/id2459171/>

⁶ Lektorbladet nummer 2, 2015:14-15

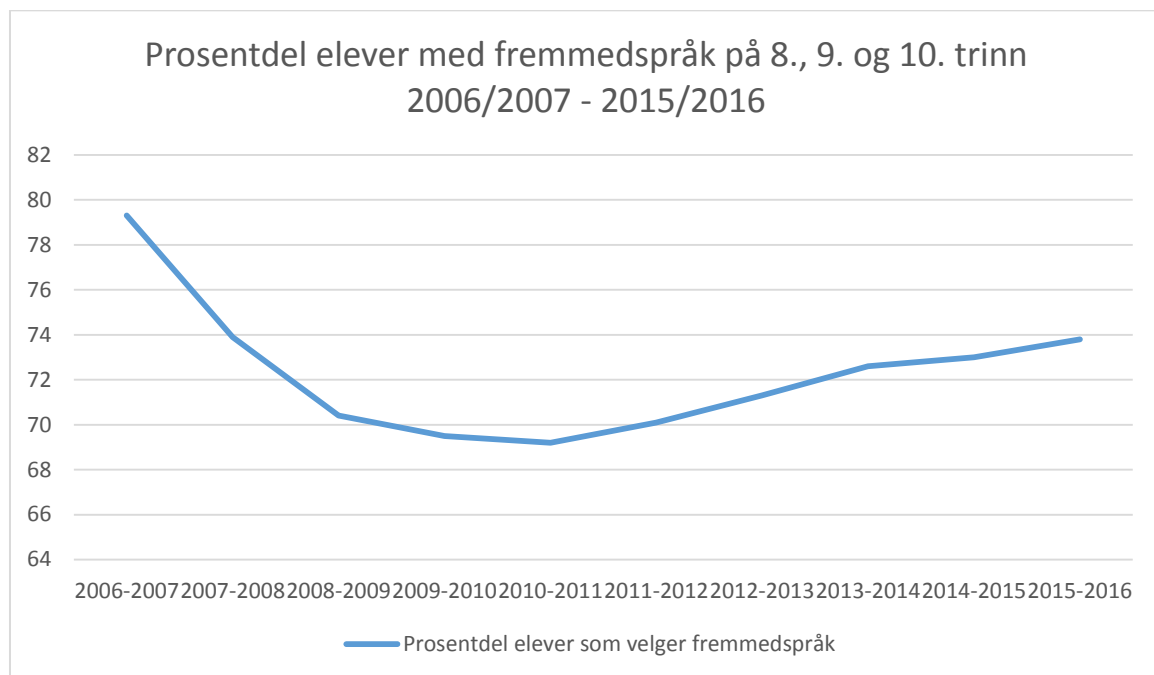
2.3 Hvorfor synker spansk?

Spansk har steget jevnt og trutt siden det for alvor kom inn i norsk skole og allerede for over ti år siden gikk forbi tysk som det største fremmedspråket på ungdomsskolenivå i Norge. I år har spansk derimot fått en betydelig nedgang i elevtall. En mulig forklaring kan være at spansk har «brukt opp» sitt vekstpotensial i det at tilnærmet alle ungdomsskoler i Norge tilbyr spansk i dag.

2.4 Er fransk i fare?

I februar 2014 presenterte Fremmedspråksenteret rapporten «Framandspråk i ungdomsskolen: Er fransk i fare?».⁷ Her ble det pekt på to mulige forhold til hvorfor fransk har opplevd jevn nedgang i elevmassen: Den ene er at færre skoler tilbyr fransk, og at færre elever velger fransk der det fortsatt blir tilbudt som følge av en generell dalende interesse for språket. Dette notatet nøyer seg derfor med å konstatere at nedgangen fortsetter også for 2015/2016.

2.5 Prosentandelen fremmedspråk på 8., 9. og 10. trinn øker – frafallet minker

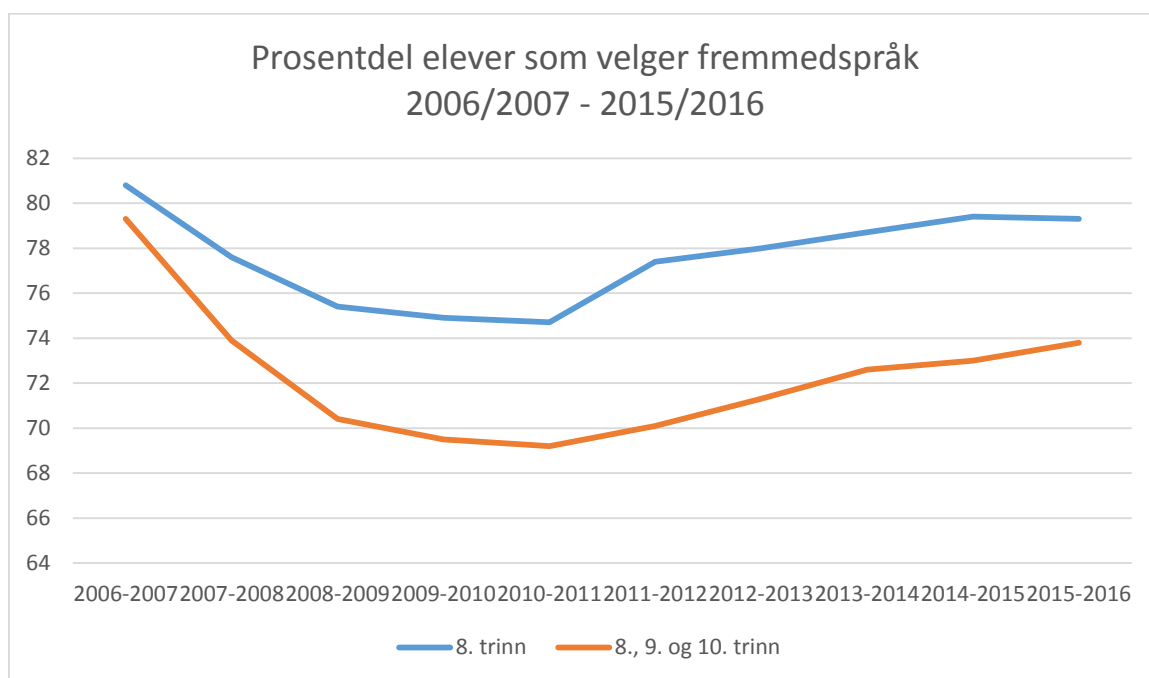

⁷ Framandspråk i ungdomsskolen: Er fransk i fare?»

<http://fremmedspraksenteret.no/neted/modules/archive/front/file.php?data=87e7b5eeead6058fa013eaddc459c95c>

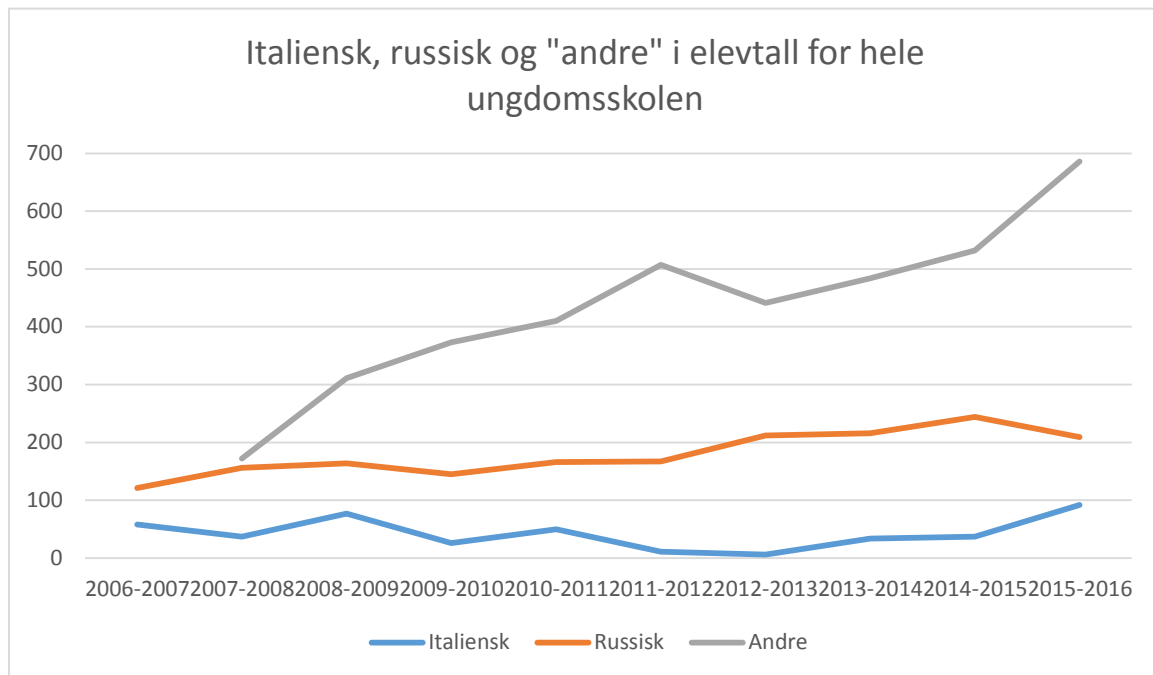
Selv om prosentandelen elever med fremmedspråk på 8. trinn sank med 0,1 %, økte tallet for 8., 9. og 10. trinn med 0,8 %. Dette skyldes at antallet elever som faller fra fremmedspråk har gått ned 0,9 % fra i fjor. Hvis en setter de to grafene opp mot hverandre kan en se konturene av en positiv utvikling siden 2012-2013. Forskjellen mellom de som starter med fremmedspråk på 8. trinn og det samlede tallet med elever med fremmedspråk har sunket fra 7,7 % i 2012-2013 til 5,5 % i 2015-2016.

Det kan være flere forklaringer på dette. En av dem kan være at skoleledere har blitt strengere i sin tolkning av regelverket når det gjelder mulighetene til å bytte. En annen kan være økt fokus på informasjon til 7. trinn om både hva de enkelte tilbudene går ut på og hvilke konsekvensene av valg av fremmedspråk på ungdomsskolen har for den videre skolegangen. I kombinasjon med dette er det i tillegg god grunn til å tro at lærerne har blitt flinkere til å tilpasse sin undervisning, og ta vare på sterke og svake elever gjennom økt fokus på differensiering. Utviklingen kan ses i grafen under.

En kan se tydelig at forskjellen mellom de to grafene har blitt redusert de siste fem årene, uten at søknadstall for 8. trinn har gått ned. Dette er en meget positiv utvikling for fremmedspråkene.

2.6 De små språkene øker mest

Tallene for de små språkene er presentert i absolutte tall, siden de utgjør 0,1 % av det samlede elevtallet i grunnskolen. Vi kan tydelig se en økning i «de andre», mens russisk og italiensk har en mer moderat økning de siste ti årene, bortsett fra et fall for russisk dette året.

I hovedsak er det kinesisk (og muligens samisk som fremmedspråk) som går inn under «andre» språk. Problemet med denne kategoriseringen er at en rett og slett ikke har data på hvilke språk dette faktisk er, og dermed blir det vanskelig å trekke konklusjoner.

Fremmedspråksenteret vet gjennom sitt arbeid at det finnes 15 ungdomsskoler i Norge som underviser i kinesisk i dag og dermed er det nærliggende å anta at en brorpart av «andre» gjelder i kinesisk. Men vi kan ikke utelukke at andre språk som samisk, finsk, japansk og arabisk også skjuler seg i denne gruppen.

Italiensk, russisk og «andre» er marginaliserte språk i forhold til spansk, tysk og fransk. De undervises på få skoler og klassene er gjerne små. Ofte tilbys de på grunn av engasjerte foreldre, lærere og skoleledere, eller med støtte utenfra. Allikevel er det disse språkene som vokser mest, rent prosentmessig.⁸ Fagmiljøene er derimot svake og mange steder mangler det samarbeid mellom ungdomsskole og videregående for å sikre kontinuitet. Det er et helt

⁸ I 2006-2007 ble tallet for «andre» rapportert å være hele 1329. 2006 var første året skolene rapporterte inn språkfagene og det kom meldinger om feilrapporteringer og misforståelser av skjemaet fra flere skoler. Dette kan være en forklaring på det høye tallet, som virker såpass usannsynlig med tanke på tallene årene etter, at det er utelatt i grafen.

klart vekstpotensial for de små språkene, og slik spansk gjorde da det kom inn i norsk skole, har «nye språk» (spesielt kinesisk, russisk og arabisk) gode forutsetninger for å gjøre det samme, siden det ofte dreier seg om store verdensspråk som trigger interesse og nysgjerrighet hos elevene, men også hos foreldre og skoleledere. Utfordringen ligger i å etablere gode fagmiljø og gode fagtilbud. I tillegg er det et økonomisk spørsmål for mange skoler ettersom det ofte er snakk om små klasser som kan oppfattes som konkurrenter til de mer etablerte språkene.

Halden, januar 2016

Øystein N. Øksenvåg

Rådgiver for språkvalg